

ההגרי תורה

גליון תרל"ב פר' ויקרא - פורים תשפ"ד
מסכת חולין ז: - ח:

יו"ל ע"י חברת הוגי תורה - ישבר באהליך דקהל חסידי מנובוקא בעלזא
בנשיאות ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א • ע"ש ולע"נ הגה"ח רבי ישבר דוב ענגלענדער זצ"ל

עשולחן גבוה

אמרי קודש מב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שאו עזר להם השי"ת כמו כן עתה יעזור לנו השי"ת תמיד.

ליל שב"ק פר' ויקרא תשנ"ה

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמרו.

וכבר הזכרנו מה דאי' בקדמונים ובבעה"ט הטעם שנכתב בא' זעירא שזהו מחמת ענותנותו של משרע"ה שלא רצה לכתוב ע"ע ויקרא, אלא ויקר כמו שהיה אצל בלעם בדרך מקרה וארעי, וע"כ כתבו באל"ף זעירא שנראה כמ"ש ויקר. וכ"כ דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל אמר הטעם דנרמז דווקא כאן ענין ענוה משום דקאי בפרשת הקרבנות, ואי' ברמב"ן בפרשתו באריכות לבאר ענין הבאת הקרבן שמעורר את האדם לתשובה ע"י שידמה בעיניו, שהיה ראוי לעשות בו כ"מ שעושים עם הבהמה, וכמו"כ יש ענין ווידי בפה הוליים מעוררים בשרים, ועי"ז התעורר מביא הקרבן לשוב בתשובה שלימה להשי"ת, והיות ותשובה צריכה להיות בהכנעה ובשפלות ע"כ רמז כאן בתחילת הפרשה מדת הענוה.

ואפ"ל בעוד אופן דאי' בספה"ק אוהב ישראל להרה"ק מאפסא זי"ע [שהיום הוא הו"ר] דעי שאיש ישראל מתעורר בלבו לתשובה ומכניע א"ע להשי"ת ואומר ויודי בפיו הריהו גורם בזה שהשי"ת ישמע ויקבל תפלתו אף באופן שאינו ראוי לזה, משום שבכח ההכנעה והחרטה שבלב עם הווידי בפה הריהו סותם את כל המקטרגים שאינם רוצים שיתקבל תפלתו משום שהוא בעל עבירה, וכיון שנסתם פיהם ממילא אין לו שום מפריע שהשי"ת ישמע תפלתו ויקבל תשובתו, שמצד השי"ת אין מניעה שיתקבל תפלתו של איש ישראל.

ועפ"ז אפשר לפרש מה שכי' ויקרא אל"ף זעירא דהכונה על השי"ת אלופו של עולם, שקרא למשה, והיינו דכיון שפרשה זו מיירי מענין הקרבנות וזהו ע"י תשובה והכנעה, הרי זה גורם שהשי"ת כביכול מכניע עצמו ומקרב עצמו אל בני ישראל אף באופן שאינם ראויים מצד עצמן ומקבל תפלתו, ורמז במש"כ אל"ף זעירא על ההכנעה שמכניע עצמו כביכול ומטה עצמו לעבר בני ישראל על ידי ששבים בתשובה והכנעה לפניו יתברך שמו.

ס"ג שב"ק פר' ויקרא תשס"ד

ואמרת אליהם, לרמז שמשו רבינו החזיק א"ע במדת הענוהו אע"פ שזכה לגדולה יתירה, וכמו"ד שזכה לראות קשר תפלין של הקב"ה, וע"כ ציוה לו השי"ת דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, שיעשה הכנה וימשיך מכח מדת ענותנותו לכל בני ישראל שיוכלו כולם לאחוז במדת ענוהו ולהיות שפל בך לפני השי"ת.

ליל שב"ק פר' ויקרא תשס"ו

ויקרא אל משה וידבר ד' אליו מאהל מועד לאמרו.

כתיב ויקרא בא' זעירא, ואמר כ"ק זקיני (מרן מהר"ד ז"ע) ז"ל דהנה בלא הא' הוא תיבת ויקרא ובגמ' דרשינן ויקר אלו תפלין, ואי' ע"ז בגמ' שהקב"ה הראה למשרע"ה קשר של תפלין וזה בא לרמז כאן הא' זעירא דאף שמשרע"ה זכה לראות קשר תפלין של הקב"ה החזיק עצמו זעירא בענוה, ע"כ. ובבעה"ט כאן א"א דויקרא זעירא שמשוה הי' גדול ועניו לא רצה לכתוב אלא ויקר לשון מקרב כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם וכו', ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האלף, ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה וכו', ע"כ.

אי' בשם הרה"ק הרבי ר' ברוך ז"ל זי"ע ע"מ דאי' הקורא את המגילה למפרע לא יצא, דהנה בכל דור דור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, והיינו שבכל דור דור יש ענין של מצרים, וכמו כן יש בכל דור דור ענין של מרדכי והמן, וזהו הקורא את המגילה למפרע, שהוא אומר דהענין של מרדכי והמן הוא דבר שהי' פעם ואינו שייך להיות לא יצא ע"כ.

וי"ל שזהו הכוונה בד"ר בדברי רש"י כאן ויקרא אל משה, לכל דבורת ולכל אמירות ולכל צוויים קדמה קריאה וכו'. קדמה קריאה היינו שאינו קורא למפרע, דגם עתה יש אמירות וצוויים, דכמו שפעם הי' בלעם כמו כן היום שייך ענין של בלעם, וכמו

ויקרא אל משה וידבר ה' אליו מאוהל מועד לאמרו, דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם כי יקריב וגו'.

וילה"ב אריכות הלשון הכתוב כאן היהיה לו לכתוב וידבר ה' אליו לאמור אדם כי יקריב וכו', והנה בתיבת ויקרא יש אלף זעירא, ובבעל הטורים כאן דבא לרמז על ענותנותיה דמשה רבינו שלא רצה לכתוב ויקרא מלא אלא ויקר דרך מקרה כדרך שנאמר בבלעם ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף וכתבו קטנה.

ואמר כ"ק דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל בשם כ"ק אא"ז (מרן מהר"ד ז"ע) ז"ל למה מרמז כאן דווקא ענותנותו דמשה אלא דבגמ' דרשינן ויקר אלו תפלין, ואי' עוד בגמ' דהראה הקב"ה למשה קשר של תפלין, וע"כ נרמז דווקא כאן בתיבת ויקרא אל"ף זעירא ענותנותיה דמשה לומר דמקום גדולתו דאף שזכה לראות הקשר של תפלין של הקב"ה מה שלא זכה אף א' מ"מ החזיק עצמו במדת הענוהו.

הנה מובא בליקוטי דברים מהרה"ק מסקווירא זי"ע שהיום היה הו"ד זי"ע שאמר בשם הספה"ק אגרא דכלה בפרשת פקודי דבכל יום מימי חודש ניסן יש בו הכנה על חודש א' בשנה שהקרבת הנשיאים באותו יום הוא הכנה לחודשי השנה ומביא זאת בשם הרה"ק הרמ"מ מרימנוב זי"ע, ובשם הרבי מלובלין זי"ע ואיתא עוד שם שהרה"ק הלובלינער זי"ע היה רושם כל יום מימי חודש ניסן המאורעות שיהיו בחודש המכוון כנגד אותו יום של הנשיא שהקריב בו, ע"כ.

והנה כ"א צריך לאחוז במדת ענוהו, הן מי שמצליח והשי"ת נתן לו עשירות בגשמיות שיש לו ממון הרבה הן ברוחניות שמצליח בלימוד התורה וזוכה ללמוד ולהבין בתורה"ק אף שקשה הוא להחזיק א"ע בשפלות, ולזה בא כאן באריכות הלשון ויקרא וגו' וידבר וגו' דבר אל בני ישראל

בחדרת קודש מגישים אנו כסא מלא דברכתא קמיה דמלכא עט"ד

ב"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל שמחת הולדת הנינה

בת לנכדו הרב פנחס שליט"א

בן בנו הרה"צ ר' יחיא' מיכל שליט"א

חתן ב"ק אדמו"ר מיערסלוב שליט"א

יד"ד שיריה מרן שליט"א רוב נחת ממנה ומכל יו"ח, ומכל קהל עדתנו חק, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

קול צהלה ורינה שפתינו תרננה

שור"ע הרב או"ח סימן קכח	מסכת חולין עמוד ליום	סדר הלימוד לשבוע הבעל"ט
סעיף	דף	יום
		א
		ב
פורים		
ג	ט.	ג
ד	ט:	ד
ה	י.	ה
ע"ש / שב"ק	חזרה	חזרה

עשולחן גבוה

דיבורים קדושים מרבוה"ק מבעלזא זי"ע

ב"ק מרון מהר"ש ז"ל

ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו'. פי' רש"י לא נאמר נפש בכל קרבנות נדבה אלא במנחה מי דרכו להתנדב מנחה עני, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו, עכ"ל. ויש ליתן טעם למה נקרא קרבן זה מנחה. ונראה לי, על פי מה שמעתי ממו"ר ר' יצחק מלובלין נ"ע שפירש דנפש הוא מלשון וינפש שהוא לשון מנוחה, לעומת רוח ונשמה שהם גדולים. והנה ידוע מהראשונים ז"ל דעיקר כוונת הקרבנות היא שהאדם יתעורר לשוב בתשובה. והוה כוונת רש"י, אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאילו הקריב את נפשו, דכאשר העני מביא הקרבן, הוא בוודאי מתעורר מאד לשוב בתשובה ומתקן את נפשו. ועל פי זה אפ"ל, שלכן נקרא הקרבן הזה מנחה, היות שזה רומז על תיקון הנפש, ונפש הוא מלשון מנוחה כדלעיל בשם הרבי מלובלין ז"ל.

ב"ק מרון מהר"ד ז"ל

אם הכהן המשיח יחטא לאשמת העם וגו'. (ג.ה). יש לדקדק מה נשתנה הכהן המשיח משאר מביאי הקרבנות להלן בפרשה, שבכולם התורה הק' מסיים לבסוף ונסלח לו וכאן בכהן המשיח לא נאמר בו ונסלח לו. וי"ל שהענין בזה על דרך רמז, דהנה הצדיק אשר כבר קידש כל החושים וכל הכחות שלו שיהיו בלתי לה' לבדו, מהראוי היה לו שלא יאונה לצדיק כל און ולא יכשל בשום מכשול נידוד חטא ח"ו, אבל לפי שהדור אינו זכאי ואינם מתעוררים בתשובה, לכן מסובב ה' יתברך לצדיק איזה חטא כדי שעל ידי התעוררות שלו לתשובה, יתעוררו כל בני ישראל לשוב בתשובה שלמה, על כל מה שהם באמת צריכים לחזור בתשובה. והוה רמז כאן בפסוק אם הכהן המשיח יחטא, ואם תשאל איך זאת של צדיק גמור כזה אשר מהראוי היה שלא יכשל ובכל זאת יחטא, התשובה לזה לאשמת העם, זה מסובב מן השמים בשביל לעורר את העם לשוב על אשמתם ועל חטאם, ואין זה מחמת הצדיק עצמו ח"ו. ועל פי זה מובן למה לא נאמר בו ונסלח לו כי הוא לא חטא כלל בזה.

פורים

ב"ק מרון מהר"ש זי"ע

מהודו ועד כוש. רב ושמואל חד אמר הודו בסוף העולם וכוש בסוף העולם, וחד אמר הודו וכוש בהדי הדדי הוה קיימי וכו'. ויש לרמז, שהודו הוא לשון הוד והדה, וכוש הוא לשון שחרות, מעשי האדם הבאים מצד היצר טוב נקראים בלשון הוד, ולהיפך המעשים אשר לא טובים ח"ו הבאים מצד היצר הרע נקראים בלשון כוש היינו שחרות, רוב ושמואל לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא, היינו שהצדיקים הלוחמים מלחמת היצר בזריוות וחשקות גדולה קל הוא להם לכבוש המלחמה, כי הודו וכוש גבי הדדי קיימי ואין בין זה לזה חוסש רשעה, כמאמר הכתוב כי קרוב אליך הדבר מאוד בפיך ובלבבך לעשותו ולהיפך רשעים ר"ל, מחמת גורל עצלותם, ולעתידי יהיה היפך, כמאמר הגמרא הללו בוכין והללו בוכין.

ב"ק מרון מהר"ש זי"ע

ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמי בבית. רומז דאפילו מי שזכה כבר להכנס להיכל המלך עדין עומד עליו היצה"ר לבטלו ורוצה לכבוש תחת ידו, כדאיתא בגמרא שהיצה"ר יושב בין שני מפתחי הלב, דהיינו שגם מי שהולך בדרך ימין, שהוא דרך הטוב רוצה היצר לתפסו ברשתו ח"ו, וכמאמרם (סוכה דף י"ב) כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו.

ח"ש הגם לכבוש את המלכה עמי בבית, שהמלך, מלך מלכי המלכים, אומר להמן הסט"א, הגם מי שהוא כבר עמי בבית אתה רוצה ללכוד ברשתך הדבר יצא מפי המלך ופני המן חפו, דהקב"ה עוזר לאדם ופני היצר מתכסים שאינו יכול לראות עוד את הנשמה. והוה מה שאנו מבקשים ותקננו בעצה טובה מלפניך, כי הרבה פעמים באה לאדם מחשבה שנגרית בעיניו שהיא טובה, אבל באמת הוא מצד היצר, ולכן אנו מבקשים שה' יאיר עינינו ולא יאפשר ליצר להטות אותנו.

ב"ק מרון מהר"ד זי"ע

איתא במדרש על הפסוק אלי אלי למה עזבתני אלי בים אלי בסני וצ"ל הכוונה, דמה שייך לכפול אלי בים אלי בסני, מה הבדל בי ביניהם. ונראה, דהנה ידוע שבים נתגלה הקב"ה כאיש מלחמה בסיני במתן תורה נתגלה כבוד מלכותו כוקן מלא רחמים. והטעם פשוט, כי בים היה צריך לדון את המצריים ולהביא עליהם צרות רבות ולטבעם בים, ובמתן תורה נתגלה במדת ליתן לישראל חמדה גנוזה.

וחה היתה כוונת אסתר, דכאן היה צריך להביא דין על המן הרשע, ולגולל רחמים וחסדים על ישראל, ולכן התפללה שעל המן יתעוררו הדינים כמו שהיה בים, ועל ישראל יתעוררו הרחמים כמו שהיה בסני.

עשולחן עלונים

פנינים יקרים על פרשת השבוע

ויקרא אל משה. אלף זעירא. ונראה כי עיקר העבודות להיות שפל ונכנע בפני כל אדם כי מי לנו גדול ממשה רבינו עליו השלום שהתורה מעידה עליו והאיש משה עניו מאוד מכל האדם וכו', והשפלות צריך להיות חביב ונחמד בעיני האדם כי זה חפץ השי"ת מאת האדם לחפוש תמיד איך למצוא לעצמו שפלות ויהיה בשמחה, כאשר דברנו מזה כבר, ולפיכך זכה משה רבינו ע"ה להנחיל התורה לישראל, ומי שהוא בבחינה זו יכול לפעול כמו כן ללמוד לישראל דרך הישר ולהמשיך עליהם שפע טוב, והפ"ה ויקרא - ויהיה כמו ויקרא א' זעירא - אל משה היינו הקטנות היה יקר בעיני משה ולפיכך זכה וידבר ה' אליו, דהיינו שזכה לדיבור פה אל פה חכה להמשיך שפע על ישראל ויהיה ויקרא לשון השפעה והתרגום של ויקרא, הוא ומקבלין דין מן דין.

אור לשמים

מכל אשר יעשה לאשמה"ה ב"ה. שמעתי מהרב הקדוש רבינו מנחם מענדיל זצוק"ל מרימאנוב שהמנהג היה מקדם כשסיים הקורא לקרות פרשת ויקרא שמסיימת לאשמה"ה ב"ה היו הקהל עונין אחריו לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי שהוא ר"ת לאשמה"ה ב"ה.... שכמו שהקרבנות מכפרין כן שמירת שבת גם כן מכפרת שכל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו על כל עוונותיו וכשנזכה לשומר שבת כהלכתו נזכה לגאולה העתידה כמו שאמרו ז"ל אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד נגאלין

מאור ושמש לפרשת החודש

מכל אשר יעשה לאשמה"ה ב"ה. ר"ת ל'אל אשר שבת מ'כל המעשים ב'יום השביעי, כי כן אחז"ל כל השומר שבת כהלכתו מוחלין לו כל עוונותיו והשבת הוא כפרה כמו הקרבנות לכך נרמז בסוף פ' הקרבנות כי עכשיו שאין לנו קרבנות השבת יכפר עלינו.

תפארת שלמה

פורים

אף שלא קבלוהו עליהם ליו"ט לגבי הוצאות הוי ביו"ט

מרדכי כתב לעשות יום טוב ועם הקדוש לא קבלו עליהם כמבואר בגמרא מגילה דף ה', ליישב למה נכתב דבר בטל כיון דלא קבילו עליהו, ועוד דבר תימא הוא שיהיו צדיקים רוצים דבר בטל, והנראה לי כי כונת מרדכי ואסתר היו מאחר שהטילו עליהם פורים והוא חסרון כיש, לכך עשאוהו ליום טוב וכל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה חוץ מתשרי ר"ת מתלמוד תורה שבתות ראש חדש יום טוב (עי' ביצה טז וביקור ל א) והבן. והנה אף דלא קבילו ישראל עליהו לאסור בעשיות מלאכה מכל מקום ותגזור אומר ויקם לך (איוב כב כח) כי נתקבל למעלה גזירתו שלא ינכזה ממה שנקצב בר"ה ובהו מדויק הא דדייק הש"ס לומר לא קבילו עליהו.

ישמח משה עסיס רמני אסתר ט' כ"ב דף פ"א ע"א

צריך לאנוס עצמו להיות בחי' אין ואז יקויים לעשות כרצון איש ואיש

והשתיה היינו זאת הוא עיקר ויסוד של איש ישראל, שממנו הושתת העולם כדת שיהיה כל מגמתו וחפצו כדת של תורה, אין אנוס - שיהיה מאנס ומכריח את עצמו הגם שהוא עשיר יחסן למדן - להיות בחינת אין, כי כן יסד המלך על כל רב ביתו צדיק הדור נקרא רב ביתו, היינו כי נוסד כן מהקב"ה על כל צדיק הדור שיהיה מאנס את עצמו להיות בחינת אין עניו ושפל בעיני עצמו, ואם יהיה בבחינה כזו אזי יבטיחנו הכתוב לעשות כרצון איש ואיש היינו כאשר יגזור אומר בבני חיי ומזוני כן יקום.

בארת המים

אם לומד ללא אנוס אז מקויים בו לעשות כרצון איש ואיש

והשתיה כדת אין אנוס כי כן יסד המלך לעשות כרצון איש ואיש. היינו התורה שנקראת אבן שתיה אם האדם לומד התורה כרצונו בלי אנוס שהיא כדת וכדין כי כן צריך להיות אזי יסד המלך הקב"ה לעשות כרצון איש ואיש שיהיה נעשית רצונו בכל מה שידרוש ויבקש.

בארת המים

א"ת ובית אביך מרמז על תורה ותפלה

פעם אחת בפורים אמר הרב הקדוש המגיד מטריסק זצוק"ל רבונו של עולם אם החרש תחרישי כעת הזאת ולא תגאלנו מגלות המר ריוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר יבקשו היהודים פרנסתם ממקום אחר, אחד יכתוב פראשעניעס ואחד יהיה אינוניענר, וא"ת התורה שהיא מא' עד ת' ובית אביך זו תפלה נראה משום דאבות תקנו חלילה וחלילה יאבדו ומי יודע אם לעת כזאת אשר בדעתך לגאול הגעת למלכות כי אין מלך בלא עם.

ספרן של צדיקים מערכת כ"ח אות ב' דף ג' ע"ב

לאסוקי שנעתתא

פניני הלכה ועיון על העמודים הנלמדים

הרב אשר ליברמאן שליט"א • ירושלים

גדר איסור 'ולא יעבור' והמסתעף לענין המשבת הסעודה לתוך הלילה, וספיקא דיומא בפורים

בש"ת דובב מישרים (ח"ג סי' יא) נדרש הגאון מטשעבין זצ"ל לאשר נשאל ע"י הג"ר ישראל וועלץ זצ"ל ראב"ד פעסט, אשר בעת קביעת דירתו בירושלים עיה"ק, עלה בלבו לחוש מלהמשיך את הסעודה של פורים דמוקפין לתוך הלילה שלאחריו, מחשש עבירה על הלאו ד"לא יעבור".

(והנה מכל המו"מ של הדו"מ משמע שחשש זה אינו אלא לגבי המוקפין שממשיכים את סעודתם לתוך ליל ט"ו, אבל לגבי הפורים הממשיכים את סעודתם לתוך ליל ט"ו לא עלה על דעתם כלל לחוש משום ולא יעבור, וכדמשמע ברמ"א סי' תרצה ס"ב שנוהגין הפורים להמשיך קצת מן הסעודה לתוך ליל ט"ו,

ואולם ענין זה שנוי הוא בפלוגתת רש"י והר"ן אם לגבי הפורים יש איסור ולא יעבור לגבי יום ט"ו, דלדעת הר"ן ג. ד"ה איזהו עיר גדולה איכא, ולש"י רש"י כתב השפ"א בתחילת מס' מגילה דליכא, וכן מבואר בשבלי הלקט סי' קצה).

הרב מטשעבין זצ"ל כתב ג' טעמים מדוע אין בכך משום חשש ולא יעבור ואפשר להמשיך סעודת המוקפין לליל ט"ו ללא פקוק, ויתבאר לפנינו בעזה"י.

ג' אופנים בביאור ההיתר להמשיך הסעודה לליל ט"ו

ומתוך דברי הרב זצ"ל למדנו ג' אופנים ביישוב הענין.

א' ע"פ שיטת הר"ן (מגילה דף ג. מדפי הר"ף) דאיסור "ולא יעבור" אינו אמור אלא לגבי קריאת המגילה ולא לגבי משתה ושמחה.

ב' כי "ולא יעבור" הרי קאי רק אם רוצים להעביר את הקריאה או השמחה מיום קביעתם שלא לעשותם אז רק ביום שלאחריו, משא"כ אם קיים בזמנו החיוב שוב אין ה'ולא יעבור' על ההמשכה" (מצוטט מל' הדובב מישרים).

ג' ע"פ המבואר בשו"ע (סי' תרצה ס"ו) דאזלינן בתר תחילת הסעודה, וכיון שתחילת הסעודה היה ביום נחשב כאילו כל הסעודה היה ביום, ומצורף לזה ג"כ שיטת הפוסקים דבכל מצוות זמניות אזלינן אחר ההתחלה, ואם התחיל את המצוה בזמנה ונמשך לאחר זמנה נחשב כאילו נעשתה כולה בזמנה, (וכמבואר במחור"ש סי' ו ס"ק ו מתשובת בית יעקב סי' קכו, וכידוע מדברי התוס' ברכות דף ז: דבלעם שהיה יודע לכוין את הרגע כמימריה שהקב"ה כועס, והיה חפץ לקלל את ישראל, היה מתחיל לקלל בעת זעם וכיון שהתחיל אז היה חל גם ההמשך שנמשך אחר הזמן, ומדה טובה מרובה לענין עתות רצון שכיון שהתחיל הענין בזמנו מתקבל גם החלק שנמשך אחר הזמן).

חקירה בגדר איסור ולא יעבור אם הוא מדין בל תוסיף או בל תגרע

ואנן בדידן נעיין בנימוקו השני של הרב זצ"ל, שנקט בפשיטות שאיסור ולא יעבור הוא דווקא כאשר אין מקיימין את מצוות היום בזמנם, משא"כ אם קיימום בזמנם שוב אין איסור ולא יעבור על קיומם בזמן אחר.

דהנה יש לחקור בגדר האיסור ד'ולא יעבור', האם הוא מעין 'בל תוסיף' או מעין 'בל תגרע', כלומר האם האיסור הוא שלא לקיים את מצוות

שיש בעשיית יום ט"ו משום ולא יעבור מאחר שקיימו המצוה בזמנה, אלא הסיבה שאין לנהוג ספיקא דיומא ביום ט"ו הוא משום איסור בל תוסיף ולא משום ולא יעבור".

למדנו אפוא לפי הבנה זו בדברי המרדכי, שכל שקיימו את המצוות בזמנם שוב ליכא איסור 'ולא יעבור' וכדברי הדובב מישרים.

לפי נוסחת ס"א במרדכי נראה הגדר ולא יעבור הוא מעין בל תוסיף

אמנם בנוסח המרדכי שלפנינו נמצא נוסח שונה בדברי המרדכי מס"א, ח"ל, "ואע"פ שקראו כבר וא"כ לאו זמנו הוא ואינו עובר בבל תוסיף אלא בזמנו, מ"מ איסורא איכא משום בל תוסיף". ולפי נוסח זה עולה הביאור בדברי המרדכי, שלא חזר בו המרדכי ממה שכתב בתחילת דבריו שיש ולא יעבור בקיום המצוות ביום ט"ו אלא שמפרשם, דמאחר שאיסור ולא יעבור הוא מגדר בל תוסיף, ומכיון שקיימנו המצוות בזמנם הרי גילינו דעתנו שביום י"ד הוא זמנו וקיום המצוות ביום ט"ו הוא שלא בזמנו ואין בכך משום בל תוסיף, וכמו"כ ליכא בזה משום ולא יעבור, על זה מתרץ דאע"פ שאין בזה לאו גמור דבל תוסיף, איסור מיהא איכא לקיים המצוה שלא בזמנה, וכמו"כ אפוא לענין ימי הפורים, שאיסור ולא יעבור שהוא מגדר בל תוסיף ישנו אפילו שלא בזמנו".

ולפי נוסח זה בדברי המרדכי עולה שאיסור ולא יעבור הוא מגדר בל תוסיף וישנו אפילו כשקיימו את כל המצוות בזמנם.

ובט"ז סי' תרפ"ח ס"ק ד העתיק בשם המרדכי רק הא דלא עבדינן ספיקא דיומא בפורים משום דכיון דאנו בקיין בקביענא דירחא איכא בזה משום ולא יעבור, ומבואר מדבריו דהמרדכי לא חזר בו מתירוצו זו (והוא ע"ד הנוסחא הב').

וכפי הנראה מדברי הדובב מישרים נקטינן לדינא כהבנת הבגדי ישע בדברי המרדכי, ואשר על כן אין לחוש מלקיים מצוות ימי הפורים ביום ט"ו מצד איסור ולא יעבור, כאשר קיימום בזמנם.

[ואמנם נוסחת הספרים אחרים בדברי המרדכי מוקשית מאד, דמאחר ואנו מפרשים את איסור "ולא יעבור" מעין בל תוסיף לא שייך כאן לדון מצד דשלא בזמנו ליכא בל תוסיף, דהרי הא גופא הוי האיסור דולא יעבור שלא לקיים מצוות הפורים בזמנם אחרים].

מלשונותיו של החת"ס ז"ע נראה שנקט בגדר איסור ולא יעבור כצד ב'

ונעתיק בזה מלשונותיו של החת"ס ז"ע בחידושו על מס' מגילה, אשר בין מתוכנם ובין מלשונם נראה לכאורה שנקט החת"ס בהבנת איסור ולא יעבור כצד ב' שנתבאר לפנינו, שאיסור ולא יעבור אינו ע"ד השלילה שלא לעבור את ימי י"ד וט"ו בלא קיום מצוות הפורים, אלא עניינו שלא לקיים מצוות הפורים בימים שאחר פורים.

ח"ל (דף ב. ד"ה ואימא שיתסר ושיבסו, במהדו"ח מעותק מח"ל כת"ס):
המשך בעמוד ה'

א. והנה בפשטות נראה דלמסקנת המרדכי אין הסיבה שאין נוהגין ספיקא דיומא משום ולא יעבור אלא משום בל תוסיף, וכ"כ במכתב לחוקיהו לבעל השדי חמד על מס' מגילה דף ב., שהמרדכי חזר בו ממה שתיירץ משום ולא יעבור, ולמסקנת דבריו הסיבה הוא משום בל תוסיף גרידא, אמנם מדברי הבגדי ישע שם מבואר דאף למסקנא עדיין קיים ועומד החשש דולא יעבור דעיי"ש שביאר הא דבלל י"ט שני של גלויות נוהגין ספיקא דיומא ואין חוששין לאיסור בל תוסיף, והעולה מדבריו הוא, דהמרדכי נתכוין לדון 'ממה נפשך', דאם נהוג ביום ט"ו ספיקא דיומא הרי אנו מראין בזה שביום י"ד (שהוא באמת יום פורים האמיתי) לא קיימנו מצוות היום, שהרי אסור לקיים את המצוות ביום ט"ו אילו היה י"ד יום הפורים, מצד איסור בל תוסיף, וכיון שבפורים נאמר האיסור ד'ולא יעבור' אסור לנו להראות בצד מה שלא קיימנו את המצוות בימנו, משא"כ בשאר ימים טובים, אע"פ שע"י ניהוג ספיקא דיומא מראים אנו שלא קיימנו את המצוות בימנו אין בכך כלום, כיון שלא נאמר בהם איסור ולא יעבור.

ב. וצ"ע מאי שנא מכל יו"ט שני של גלויות שאין חוששין משום ב"ת, ואפשר דולא יעבור גרע, אך אכתי תימא דמדברי המרדכי משמע שדן גם מצד בל תוסיף ואי משום הא מ"ש מכל יו"ט של גלויות. ומכ"ז נראה דגירסת הס"א משובשת והעיקר נכוסח הבגדי ישע.

הרב אליהו שמוטץ שליט"א • בית שמש

ה. מן הבהמה - להביא בני אדם שדומים לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה.

פושעי ישראל מתגלגלים בבהמה המוקרבת לקרבן על חטא שחטאו

מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם (ויקרא א.ב). אמרו רבותינו ז"ל בריש פרק קמא דחולין: 'מן הבהמה' להביא בני אדם שדומין לבהמה, מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהן בתשובה, חוץ מן המומר לנסך את היין ולחלל שבתות בפרהסיא, משום דהוה ליה מומר לכל התורה כולה, עיין שם. ויש לדקדק, למה כינה בכאן הפושעי ישראל בשם 'בהמה', לומר שדומין לבהמה. גם אמרו 'להביא' ולא אמר לרבות.

ויובן עם מה שכתבנו תחילה (דרוש א) על שם האר"י ז"ל, כי אותה בהמה שמקריבין אותה לקרבן, נזדמן בה גלגול מאיש חוטא, שחטא חטא כזה ממש שהקרבן בא עליה, ולא עשה תשובה ונתגלגל בעונו בבהמה, ומזמין ה' בהמה זו להקריב קרבן על אותו חטא ממש, ועל ידי מה שזה המביא קרבן חוזר בתשובה על עונו, נתעלו חלקי נשמתו של החוטא ההוא המתגלגל וחזרין אל מקומו, עיין שם באורך.

וביארנו בזה דברי הפסוק שאמר 'אדם כי יקריב מכם קרבן', רצה לומר, כשיקריב חלקי נשמתו מעצמו, מה שנפלו לקליפה בחטאו, ויקרבה למקומם לקדושה על ידי הקרבן בצירוף התשובה, אזי אני מבטיחך שגם 'מן הבהמה מן הבקר כו' תקריבו את קרבנכם', רצה לומר קרבן כזה ממש תקריבו 'מן הבהמה' דהיינו הקרבן ההוא, שגם חלקי נשמת איזה חוטא כזה שנפלו ונתגלגלו בבהמה יחזרו ויתקרב למקומו, עיין שם בדברינו באורך. ונודע, כי המתגלגל בבהמה הוא צער גדול, שנעשה ממדבר בחינת חי, והרי הוא דומה אז לבהמה.

ועל זה באו רבותינו ז"ל לפרש לשון 'מן הבהמה' על הדרך שאמרנו, ורמזו במתק לשונם 'להביא בני אדם שדומין לבהמה', רצה לומר שתזכה עוד על ידי הקרבן, להביא ולהחזיר אותן בני אדם שנתגלגלו בבהמה זו. 'מכאן אמרו' חכמים, מן המקרא הזה, כי 'מקבלין קרבנות מפושעי ישראל', רצה לומר, כי השם יתברך מזמין שבקרבן יהיה גלגול פושעי ישראל [ואמר 'מפושעי' מקצתו ולא כולו, כי חלקי נשמתו לבד נפלו שם ולא כולו, כמו שנכתוב אחר כך]. 'כדי שיחזרו בהן', רצה לומר שיחזרו חלקים אלו אל הכלל נשמה, והיינו 'שיחזרו בהן' דייקא, ועל ידי מה יחזרו, לזה אמר 'בתשובה', רצה לומר על ידי תשובה שיעשה זה המביא אצל הקרבן ועל ידו. ואמרו 'חוץ מן המומר' כו', שזה שהוא מומר לכל התורה, ממילא כלל נשמתו נפלה לגמרי בקליפה, ממילא מזה לא יהיה הקרבן, כי חוטא כזה לא יזכה לזה שיתגלגל בבהמה, ושיזמין שתהיה אותה הבהמה קרבן, והבן בכוננת רבותינו ז"ל.

ערבי נחל (בפרשתנו - פר' ויקרא דרוש ב)

במדרשים. אשר מזה נראה כי אין לך דבר שעומד בפני התשובה, שאף אם הוא ערום מכל המצוות, מכל מקום אם יקריב קרבן, וישים אל נפשו כי ראוי הוא שיקריב עצמו לפני ה' על חטאתו אשר חטא, יסלח לו ה' על חטאתו, ושב ורפא לו.

והנה פירש רש"י על הפסוק 'וידעו כי ערומים הם' (בראשית ג ז): מצוה אחת היתה בידם ונתערטלו הימנה. זהו שאמרו 'אדם ובהמה' אלו בני אדם שהם ערומים בדעת, והיינו שהם ערומים ומעורטלים מצוות ה', כמו אדם הראשון שהיה ערום ממצוות, כיון שעבר על המצוה היחידה שנצטווה עליה, ומשימים את עצמם כבהמה, היינו שמקריבים בהמה לקרבן, ובדעתם ומחשבתם משימים את עצמם כבהמה זו שנשחטה ונזרקה דמה, שמדמים בלבם שכן היה ראוי שיעשה להם, והוא מוכן ומזומן למסור לבו ונפשו אל ה', 'תושיע ה'' ישועתו יתברך שמו מובטחת לו, כי אין לך דבר שעומד בפני הכניעה והתשובה הבאים על ידי הקרבן וכאמור. (כתב סופר (החדש, פר' צו)

חכמים גדולים השורחים הרבה בלימודם

נראה לומר בסייעתא דשמיא הכוונה, דאמרו רבותינו ז"ל צריך האדם להיות בלימוד התורה כשור לעול וכחמור למשוי, ולפי זה היינו רבותא דידהו, שהם ערומים בדעת כלומר חכמים גדולים, ועם כל זה משימין עצמם בעבור לימוד התורה כבהמה, דהיינו כשור לעול וכחמור למשוי, כאלו זה הוא התחלתם בלימוד שצריך לטרוח הרבה.

בן יהודע

עיקר הדעת להבין איך לעשות עצמו כבהמה

במדרש תלמיד חכם שאין בו דעת נבילה טובה כו', שהרי משה רבינו ע"ה רבן של כל הנביאים לא רצה לנכנס בלי קריאה. ולכאורה קשה, הא כתיב 'ולא יכול משה לבוא' כו', אך בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, ולפי ענינות אותו צדיק נאמר 'ולא יכול', והאמת כפי מה שמתקרב האדם אל הקדוש ברוך הוא וברוך שמו, ממילא נופל עליו בושה והכנעה, ולפי רוממות של משה רבינו ע"ה כך היה ענותנותו, וזהו העדות על מדריגה גדולה שלו.

ודרוש חז"ל אדם ובהמה שערומין בדעת כאדם ומשימין עצמן כמו בהמה, נמצא שזה עיקר הדעת, להבין איך לעשות עצמו כבהמה, ולא כל אדם זוכה לבהינת ענוה באמת, רק לבטל עצמו אל החכמים, והחכמים אשר להם הדעת, הם משימין עצמן כבהמה להבורא יתברך שמו, כמו שנאמר 'בהמות הייתי עמך', שכפי הדביקות כך נמצאת ההכנעה, וזהו שאמר 'ולא יכול משה לבוא', ואז 'ויקרא אליו' כו'.

שפת אמת (בפרשתנו - פר' ויקרא תרמ"ב)

כשנכנע בבהמה נותנים לו דעת מן השמים

בש"ס חולין 'אדם ובהמה תושיע ה'', אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה. הענין, דכשהאדם מבטל דעתו ורצונו לרצון השי"ת, לעומת זה נותנים לו דעת מן השמים, וכעין אמרם ז"ל (ברכות ז) בשכר 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט' זכה ליתמונת ה' יבית', וכאשר נחנן בדעת מן השמים, אז נושע בכל הענינים, וכענין שלמה

המשך בעמוד ה'

ה: ואמר רב יהודה אמר רב, אלו בני אדם שהן ערומין בדעת ומשימין עצמן כבהמה. וברש"י: שהן ערומים בדעת - כאדם הראשון, ומשימין עצמן כבהמה דכאי רוח.

לענין עבודת ה'

יחזיק עצמו במדרגת בהמה

והיינו לענין עבודת ה' צריך אדם לשום עצמו כבהמה, לסבול עול על שכמו, ולהכנעות לפניו כאילו היה הפחות שבברואים כבהמה.

זהו שאמר הקרא, לפי שמצינו בענין הכאת בכורי מצרים, שהוריד הקדוש ברוך הוא המצריים ממדרגת אדם למדרגת בהמה, והעלה את ישראל ממדרגת בהמה למדרגת אדם, והיה לכאורה מקום לטעות שגם לענין עבודת ה' יחזיק עצמו במדרגת אדם, לכן אמר הכתוב 'ביום הכותי כל בכור הקדשתי אותם לי', אך על תנאי זה ש'מאדם עד בהמה לי יהיו', היינו לענין עבודתו לפניו יהיו תמיד ממדרגת אדם למדרגת בהמה, אף על פי שעשיתם ביום זה ממדרגת בהמה לאדם.

חתם סופר (פר' במדבר)

בני אדם המעורטלים מהמצוות ומדמים עצמם כבהמה המוקרבת

וכל הרואה יראה הדחוק, למה לא אמר 'שמחוכמים כאדם הראשון', ובחר לשון ערומים, וגם דחק שממשיל ענינות שמיים עצמו כבהמה.

והנראה לומר, הנה הראשונים חקרו להבין טעם הקרבנות, איך מי שחוטא לפני ה' על ידי שמקריב מן הבקר וצאן ירצה ה' אותו, הירצה ה' בעולות וגו' (שמואל א טו כב), ואמרו כי הוא סוד עמוק מי ימצאנו.

והרמב"ן (ויקרא א ט) הביא בשם רבינו חננאל, שמסביר שעיקר כוונת הקרבן שישים החוטא על לבו כי עבור מעשיו הרעים היה ראוי שיתן את נפשו אל ה', ויעקוד עצמו לפניו עבור אשר חטא לו, וכן הדין נפש החוטאת היא תמות, אלא שהקב"ה מוחל וסולח, לא יחפוץ במות המת, אבל יעשה פועל דמיון, ויקריב קרבן, וידמה בנפשו בכל עבודה שכך היה ראוי להיעשות בו, לשחוט אותו ולזרוק דמו ולהעלותו על מוקדה, ועל ידי זה יכנע לבבו, וזה עיקר התשובה, כמו שמצינו באחאב שאמר השי"ת 'יען כי נכנע מפני לא אביא הרעה' וגו', וכן 'או אז יכנע לבבם', עד כאן.

ובזה מובן בפשוט מאי דאמר רבי יהודע בן לוי (סוטה ה) גדולים נמוכי רוח לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל הקרבנות, היינו כי עיקר תכלית הקרבן שיהיה נכנע לפני ה', ומי שמוכנע ולבו נשבר בקרבן בלאו הכי, ואין צריך להתעוררות הקרבת הבהמה, הוא גדול וחשוב יותר לפני ה', והוא פשוט.

והנה מצינו באדם הראשון שלא נצטווה אלא במצוה אחת, ובקל היה יכול להיזהר ולקיים מצוה אחת, ומכל מקום עבר עליה, ולכן היה עונו גדול מנשוא ונקנס עליו מיתה, ובכל זאת כשעשה תשובה והקריב קרבן נתכפר לו כמו שאמרו

פורים הוא אסור לנהוג בו ספיקא דיומא משום ולא יעבור. [ומשמע מדברי החת"ס דבזמן שהיו מקורשין ע"פ הראיה באמת היו נוהגין כן בשנה שהיא ספק אליבא דאמת דאו לא חיישינן מספק לאיסור ולא יעבור כיון דעושה כן מספק לצאת יד"ח, ורק בזמן הזה שאנו בקיאים קביעוא דירחא אסור לנו לנהוג כן במקום שיש איסור ולא יעבור].
ושבו, חזינן מפורש מדברי החת"ס כאן דאיסור ולא יעבור גדרו מעין בל תוסיף, שהרי לביאורו בדברי המרדכי עולה דאע"פ שקיימו מצות ימי הפורים בזמנם איכא איסור ולא יעבור. והוא לשיטתו כנ"ל.

ביאורו המחודש

של הקרן לדוד בדברי המרדכי

ועי' בשו"ת קרן לדוד (סי' קסו) שכתב בשם אחיו הגאון הק' זצ"ל (הוא בעל הערוגות הבשם) היה מתקשה בדברי המרדכי כנ"ל להספק בפורים הוא על יום י"ג, והקרן לדוד מציע שם לפרש בדברי המרדכי שזהו באמת כוונת קושייתו, שנהגו ביום י"ג באדר ספיקא דיומא של יום הפורים, ומה שתירץ המרדכי מקרא דולא יעבור, היינו בתורת מ"מ"נ דאם נימא ד"ג הוא י"ד ומשו"ה קיימנו בו מצות הפורים הרי לא נוכל שוב לקיימם ב"י"ד מצד ולא יעבור דהוי תרתי דסתרי. והוא פלא.

בירושלמי, ואימא שיבסר, פליגי, חד מאן דאמר סבירא לי מדכתוב ולא יעבור בוי"ו, פי' משמע ב' העברות, חדא שלא יעבור לעולם מן היהודים, ואידך שלא יעבור הזמן אחר י"ד וט"ו, ואידך מ"ד יליף לי מדכתוב עוד הפעם ימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים וכו', ר"ל לא יעברו מזמנם לזמן ט"ו אלא מקדימין ולא מאחרין.

המתבונן היטב מלשונו של החת"ס יראה שביאר איסור ולא יעבור, שלא יעבירו את ימי הפורים לימים שאחרי פורים, והיינו שהאיסור הוא לקיים את מצוות הפורים אחר זמנם, ולא שלא לבטל את ימי הפורים בזמנם.

וכן מבואר עוד בחידושי (דף ז: ד"ה אבל יובן במהדור"ח) שביאר שם טעם דין ולא יעבור ע"פ דברי הפרי חדש שביום הפורים עצמו אין לעסוק בהל' פסח, ולכן גזרו מרדכי ואסתר שלא לקיים מצוות הפורים בימים שלאחריהם בכדי שלא לבטל מימי השאלה ודרישה בהל' פסח, וזה תואם עם המבואר מדבריו וגדר איסור ולא יעבור הוא שלא לקיים מצוות הפורים בימים שלאחריהם, ואין עיקר הקפידא במניעת קיום המצוות בזמנם אלא בקיומם בימים שאחר פורים. דוק ותשכח.
(ועי' אבני מר ס' תקיד אות ה"מ שגדר איסור ולא יעבור ומדבריו יוצא כד א עיי"ש).

תמיהת האחרונים דמכח ספיקא דיומא יש לנהוג פורים ב"ג ולא בט"ו

והנה, בעיקר קושיית המרדכי הנ"ל שינהגו בני חו"ל ביום ט"ו פורים מכח ספיקא דיומא, כבר תמהו הגאונים ההפלא"ה (בחידושי על שו"ע א"ח סי' תרפח) והחיות דעת (בהגהות על שו"ע א"ח שנדפס בסוף ספרו מקור חיים על הל' פסח על טורי זהב סי' תרפח ס"ק ד), מהיכי תיתי לחוש על יום ט"ו מספיקא דיומא שהוא פורים, והלא חודש שבט שלפניו חודש מלא הוא, וא"כ אם נסתפק שמא לא נתעברה חודש שבט עדיין אין יום ט"ו שלנו פורים, אלא לפי צד זה היה לנו לנהוג ביום י"ג אדר ספיקא דיומא.

ג. ולי"ע בדברי החת"ס מדברי הגמ' ברה"ד דף כ: דשני חדשים חסרים מלאים קלא אית להו ואין לחוש לכה, ותו דמדוע באמת לא נחוש גם לספיקת יום י"ג, והא דמבואר שם במס' ר"ה דבכל ספיקא דיומא לא אולנין רק איום שלאחריו ולא אשלפניו אינו שייך רק גבי פסח וסוכות עיי"ש, ועי' מה שגר"נ בזה הקרן לדוד המצויין להלן.

המלך ע"ה ששאל חכמה ומדע, ואמרו ז"ל (שיה"ש א ט) אני שואל בתו של מלך והכל בכלל, ואמרם ז"ל (ויק"ר פ"א) דעה קנית מה חסרת.

ויש להסביר הדברים, הדנה נודע שדעת היא התקשרות, ומאחר שהאדם מבטל דעתו ומשליך ממנו את כל ההתקשרות שיש לו לעניני עולם הזה והבליו, ומשים את עצמו כבהמה להיות נכנע לרצון השם יתברך, וכמו בהמה דאדעתא דמרא אזלה (קידושין כב:), לעומת זה נקשרה נשמתו בשרשה, ממילא הוא מושך משרש נשמתו כל מיני השפעות, כי שורש נשמתו דבוק במקור החיים. ועוד כי לעומת שהוא נכנע ומשפיל עצמו לפני השם יתברך, הקדוש ברוך הוא מגביהו, כאמור מגביה שפלים עד מרום, אף על פי שאינו ראוי לכך.

שם משמואל (בפרשתנו - פ"ר ויקרא תר"ע)

מְזִמּוֹר לְתוֹרָה

בי"ב ובסייעתא דשמיא לאחר רוב עפל ויגיעה רבה, ברוך שהגיענו למקום הזה בו זכתה קהילתנו הק' לבסס ולחזק את המשך פלאכת הקודש עם בחורי החפד, כאשר ככל אנשי שלופנו צעקו יחד:

נעשרה ונשמע

וביחד הגיעו לכדי הסכום הנכבד של

113,757 ₪

וכאן המקום להודות

241

חכמי לב שזכו לקחת חלק בבניין והצלת דור העתיד

והברכה אחת היא לראשי 'משכני' בארה"ק

שיזפו את הפיוס החשוב

ולקחו על עצפם את העלויות הרבות של הפיוס בכלל קהילות הקודש

ולכל המסיעים והעוזרים, אנשי החיל

רכזי משכני בכל ההערם שעשו לילות כימים

למען הצלחת המיוס האדיר

יה"ד שיזוכו לראות ולרוות רוב נחת דקדושה מכל צאצאיהם פתוך בריית גופא ונהורא פעליא, אך טוב וחסד יהיה פנת חלקם כל יפי חיייהם פתוך רוב שפחה וברכה, אכ"ו.

מִשָּׂר
נְעִים
הַנְּשִׂמוֹת

אליבא דהלכתא

בירור הלכה בעניני דיומא

הרב יהודה בראנסדאפער שליט"א • לונדון

שומע בעונה

אע"פ שיצא מוציא

בגמ' דראש השנה (כ"ט) תנן: כל הברכות כולן, אף על פי שיצא, מוציא, חוץ מברכת הלחם וברכת היין, שהן ברכות הנהנין, יעו"ש בגמרא. ובירושלמי ברכות (פ"ג, ה"א) הוסיפו, חוץ מברכת המזון, קריאת שמע ותפילה, יעו"ש בטעם הדבר. ובמס' סוכה (ל"ה) מובאת ההלכה, דשומע בעונה. ופרש"י שם: שאינו יודע לא לקרות ולא לענות, אם שמע וכיון לבו לשמוע, אף על פי שלא ענה, יצא. ויש כמה ספקות המתעוררים בהלכה זו:

שמע קדושה וקדיש באמצע תפילת שמונה עשרה, האם מותר להפסיק ולכוון לצאת ידי חובה מדין שומע בעונה.

בשעת הקידוש בשבת על הכוס לא שמע מספר תיבות מפי המקדש [תיבות המעכבות בנוסח הקידוש], ולכן מיהר והוציא בפיו את אותן תיבות עד שהגיע שוב לשמוע את דברי המקדש. ונמצא כי המקדש הוציא מדין שומע בעונה בתחילת הקידוש ובסופו, ברם, מספר תיבות באמצע הקידוש אמר בעצמו. ונשאלת השאלה, האם יוצא באופן זה ידי חובת קידוש.

האם הו"ל בעונה ממש

או שהדיבור מתייחס אליו

בחקירה זו נחלקו ראשונים ואחרונים, ונביא בעז"ה מהדברים המפורסמים בבי מדרשא, בסוגיא דא.

בסוגיא הגמרא בסוכה (ס) כתב רש"י, בהמשך דבריו: וכן מתפללים בציבור וש"ץ אומר קדיש או יאה שמיה רבא ישתקו בתפילתם וישמעו בכוונה, והרי הם כעונים. והקשו עליו התוס' (שם ד"ה שמע, וכן בברכות כ"א ד"ה עד) וכתבו: דרבנן תו ור"י היו אומרים דאדרבה אי שומע בעונה הוי הפסיק אם שותק. וסיימו התוס' בברכות: ומכל מקום נהגו העם לשתוק ולשמוע [כשיטת רש"י] וגדלו המנהג.

הבית יוסף בסי' ק"ד הביא את מחלו' הרש"י והתוס', ואת דברי רבנו יונה שכתב: דבר שתלוי בעמודי עולם אין לנו כח להכריע ביניהם, ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, ובלבד שיכוין לבו לשמים. אולם למעשה נקט בשו"ע (שם סעי' ז) כדברי התוס' והר"ן, שנהגו העולם כשיטת רש"י, וכדבריו: אינו פוסק [באמצע תפילת שמונה עשרה] לא לקדיש ולא לקדושה אלא ישתוק ויכוין למה שאומר שליח ציבור ויהא בעונה.

ובביאור מחלוקת רש"י ותוס', האם השומע קדושה וקדיש באמצע תפילת שמונה עשרה רשאי לשתוק ולכוון, כתב רבי יוסף ענגיל ז"ל, בספרו ציונים לתורה (ברכות כ"א), דמחולקים בזה אי הא דשומע בעונה הכונה דהוי בעונה בדיבור, ממילא הוי הפסק. או הכונה רק דדינו בעונה בעצם השמיעה כמו שיוצאים בעני', אבל אין השמיעה חשובה עני' כלל, והיא רק שמיעה לבד אלא שגם בשמיעה יוצאים כמו בעני, ואם כן אינו הפסק.

פלוגתת הבית הלוי והחזו"א

והדברים מתבארים ע"פ פלוגתת הבית הלוי (ע"ה"ת ליקוטים סוף חומש בראשית) והחזו"ן איש (בא"ה סי' כ"ט) בגדר דין שומע בעונה.

דלדעת הבית הלוי, שומע בעונה, פירושו שהשומע נחשב כאילו ענה בעצמו, ולדעתו אין דין שומע בעונה בברכת כהנים, כי בברכת כהנים יש דין נוסף של קול רם, והדין של שומע בעונה לא מועיל לייחס להשומע את הקול רם, דאין הציבור שומע את העונה, [וראה בס' אהל המועד (סי' כ"ט) (להגיר אלעזר חיים סוקה, ירושלים תשע"א)] שהביא עדות על מנהג זה בקרב קהילות איטלי', שכהן אחד מברך והשאר שומעים, ודברי הבית הלוי כששמע על כך]. ולפי הגדרה זו, מובנים דברי התוס' שהשתיקה בשמונה עשרה לשמיעת קדושה וקדיש מהוה הפסק בתפילה, שכן עצם השתיקה נחשבת כעני', ולכן נחשב הדבר כהפסק בתפילת שמונה עשרה.

ברם לדעת החזו"ן איש, גדר דין שומע בעונה הוא התאחדות השומע והשמיע, והיינו שעל ידי דין ערבות חל על דיבורו של המשמיע שם של קריאת מצוה, ועל ידי שהשומע שומע ממנו דיבור של מצוה מתאחדים אצלו הדיבור והשמיעה, ויוצא ידי חובה מדין שומע בעונה. ועל פי זה מסיק החזו"ן איש שגם במצוות שיש תנאים נוספים מלבד הדיבור כגון למאן דאמר לא השמיע לאזנו לא יצא, ג"כ אפשר לצאת מדין שומע בעונה, אם שמע השומע ולא המשמיע שהוא כבד שמיעה ל"ע וכדו'. והוכחתו מקריאת מגילה וקידוש שיוצאים ידי חובה מדין שומע בעונה, ואם גדר שומע בעונה הוא שנחשב כאילו ענה בעצמו, הרי עדיין נחשב כקורא המגילה בעל פה שלא יצא ידי חובה, וכמקדש ללא כוס, שלא יצא ידי חובה. ומוכח, כי דיבור המשמיע מתייחס לשומע, עם כל מה שמתלווה אל דיבורו. ומתוך כך יצא החזו"ן איש לחלוק על הבית הלוי, וכתב שגם בברכת כהנים יוצא ידי חובה מדין שומע בעונה, ואף שצריך קול רם, כיון שנשלמו תנאי הדיבור במשמיע סגי ליה לשומע, וכשהוא בקול רם אינו אלא כמוסיף עליו תנאי שהוא חוץ ממנו כתנאי הכוס והמגילה,

ואמנם הנצי"ב (בשו"ת משיב דבר ח"א סי' מ"ז) כבר עמד ביסוד הערתו של החזו"ן, והביא ראיה ממה שיוצא ידי חובת קריאת פרשת זכור מדין שומע בעונה, והלא יש חובה לקרוא מתוך ספר, ומוכח דלא כהבית הלוי.

על פי הגדרה זו של החזו"ן איש מתבארת שיטת רש"י, שרשאי לשתוק בתפילת שמונה עשרה לשמוע קדושה וקדיש מהש"ץ ולצאת ידי חובה מדין שומע בעונה, כדברי הגר"י ענגיל שאין השמיעה חשובה עניה כלל והיא רק שמיעה לבד, אלא שגם בשמיעה יוצאים כמו בעני', ואם כן ממילא אינו הפסק.

כמה נפ"מ התלוין בדיון הנ"ל

בדברי האחרונים מצינו עוד כמה הלכות, שיש לתלותם בדיון הנ"ל בדין שומע בעונה.

הגר"ר שלמה קלוגר בשו"ת האלף לך שלמה (סי' ל"ה) דן לאלו הסוברים בשו"ע סי' מ"ז דהמהרהר בד"ת אינו צריך לברך ברכה"ת לפני, השומע דברי תורה, האם צריך לברך ברכת התורה, ותלה את זה, במחלוקת רש"י התוספות הנ"ל, דלדעת רש"י יוצא בשמיעה ואינו כעונה ממש ולכן א"צ לברך לפני, ולדעת תוס' הו"ל כדיבור מעליא שצריך לברך לפני.

והנה אדברי הר"ת והר"י במס' ברכות כתב ע"ז הצ"ח שם: אם אחד מסופק על ברכה אחת אם כבר יצא או לא, אם רשאי לשמוע מחבירו המחוייב ברכה זו בשעה שמברך ולכוון להיות שומע בעונה. לפי דברי ר"ת ור"י אינו רשאי, דשמא כבר יצא ועתה שהוא שומע להיות בעונה הרי כמברך לבטלה, שגם לענין הפסק בתפילה הוי בעונה, וא"כ הוי כמוציא בשפתיו ממש, באופן שלענ"ד דלדעת ר"ת ור"י מי שהוא מסופק על ברכה אינו יכול לומר לחבירו שיתכוון להוציא.

ויעויין בהגהות רע"א לשו"ע (או"ח סימן קד סי' ז) שהביא את דברי הצ"ח והשיג עליו וז"ל: ולענ"ד הא יכול לכוין בדרך תנאי דאם מחוייב בברכה רוצה להיות שומע בעונה, ובאם אינו מחוייב אינו רוצה להיות שומע בעונה ויהיה כשומע אחר שאינו מכוין לצאת, ויעו"ש במגן אברהם לקמן סי' קע"ד ס"ק ט"ו שכתב בשם רמ"מ: דבמשקין תוך סעודה דהוי ספק אם יברך דיתן לאחר שאינו אוכל לברך ויכוין לפטור ע"ש, משמע בסתם, אפילו בלא דרך תנאי, עכ"ל הגרעק"א.

שומע בעונה לחצי ברכה

אם שמע חלק מהברכה ואמר חלק בעצמו, יעו"ש בספר אהל המועד (סי' ס"ה) שהביא דברי רבי עקיבא איגר (מהדו"ק סי' ז), שיוצא באופן זה ידי חובה, אולם החזו"ן איש פליג וס"ל דלא יצא. וכתב שא"ל שיסוד מחלוקתם בחקירה הנ"ל, ודעת רעק"א כהבית הלוי, ששומע בעונה הוא צורה נוספת של דיבור, ולכן מסתבר שאפשר לצרף ב' סוגי דיבור להיות כברכה מעלייתא. משא"כ החזו"ן איש לשיטתו שחולק על הבנה זו, ולדעתו דיבור המשמיע מתייחס לשומע, ואין לשומע כלל דיבור עצמי, שוב ניתן לומר כי אין לצרף ב' אופנים אלו, כי בחצי ברכה יוצא בברכתו הוא, ואילו החצי השני של הברכה נעשה על ידי דיבורו של המשמיע, ונמצא כי מצוה אחת מתקיימת על ידי שני אנשים שונים, ולא מהנה.

ש"ץ שלא כיוון

ובסי' ק"א סעי' א' נסתפק הבה"ל, בש"צ שאינו מכוין בברכת אבות או אינו מכוין ברכה זו אם מוציא את חבירו ע"ש, ושאלה זו תלויה בכל הנ"ל דאם השומע הוי כמתפלל לכאורה די בכוונתו הוא, אך אם אינו אלא יוצא בברכת חבירו לכאורה לא יועיל דכיון שהמברך לא כיון באבות וכונה זו מעכבת איך יצא השומע.

אך צ"ע בזה ממש"כ המשנ"ב בסי' תרצ"ב סק"א דאם אין הש"ץ מכוין בברכת שהחיינו לפטור משלוח מנות וסעודת פורים לא יועיל כונת השומע ולפיכך צריך להודיע זה לש"צ שיכוין בברכתו לפטור מצוות אלו ולכאורה מה דמספק"ל בסי' ק"א פשיטא לי' בסי' תרצ"ב והא בהא תלי'.

עשרת בני המון בנשימה אחת

כעין סברת הבית הלוי בענין דאינו יוצא ברכת כהנים מחבירו דבעינן קול רם, מתאמרי ב' הג' מרוגוטשאו ז"ל ב' צפנת פענח, במה שנהגו שאת עשרת בני המון אומרים הציבור בעצמן ואח"כ החזו"ן דכיון דבעינן שיקראם המשך בעמוד ח'

בפורים יש לאדם לדאוג שלא יהיו ההשפעות מבסוים על ההתקרבות

אי' בספ"ק תפארת עוזיאל (מתלמידי הרבי ר' בער ממעורטש ז"ע) עה"כ (שמות כט, יג) ואת החלב המכסה את הקרב וגו' והקטרת המזבחה, חלב רומז להשפעת עוה"ז וקרב הוא הפנימיות עניני תורה ומצוות, ומוטל על האדם להשתדל שלא יהיו החלב השפעת עוה"ז מכסים את הקרב, שלא יהיו מפריעים להתורה ומצוות.

והנה בשבוע זו יהיה פורים ובודאי כ"א יערוך בעוה"שית את הימים האלה באופן הכי נעלה, אבל יש לזכור שבפורים הוא זמן שיש בו הרבה השפעת עוה"ז שעוסקים בסעודה ומשתה ושמחה, ומאריך הוא זמן של קרב, של התקרבות האדם להש"ת וזמן קבלת התורה באבהו, ושלא יהיה עניני החלב מכסים ומשכחים את הקרב הפנימיות וההתקרבות להש"ת, חלילה, הש"ת יעזור שנוכח למחית עמלק בפועל ממש ולהשפעת הנסוים כמו שהיה בימים ההם, בזמן הזה.

קידור' פר' תצוה שבת זכור י"א אדר תשס"ו

עצת אוהביו של המן לעשות במדתו של מרדכי

כתיב ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו נפול תפול לפניו וגו' (א.י.) [היום י"א באדר והרי איתא מגילה נקראת ביא' וכו', אם כן כבר אפשר לומר מהמגילה לקיים דברי המשנה].

וידוע מה שדקדקו בזה דבתחילה כתיב ויספר וגו' ולכל אוהביו וכו' כתיב ויאמרו לו חכמיו, ואמר כ"ק אא"ז (מין מהר"ש ז"ע) ז"ל דבאמת לא היו אוהביו וכמו"ד במגילה (י.ו) המן הרע הזה דבעיני כל היה רע אלא מפני ציווי אחשוורוש שיכרעו וישתחוו לו פחדו ממנו, ובא לספר לאוהביו שהיו נראים לו כאוהבים מה שקרה לו, ומיד כששמעו ממפלתו כבר לא פחדו ממנו ע"כ נקראו רק חכמיו שאמרו דבר חכמה, והוא, אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו, אז יש לך רק עצה אחת, והוא, נפול תפול לפניו היינו שתכניע עצמך לפני מרדכי ותלך לבקש ממנו על נפשך ואז בודאי ימחול לך, ויתכן שבאמת שקבל עצתם רק עודם מדברים עמו וסריסי המלך וגו' הבהילו אותו לסעודת אסתר שמן השמים סיבבו שלא ילך לבקש מחילה ממרדכי, דלא ניתן לו זמן לעשות כעצת חכמיו, ע"כ.

וצריך להבין באמת מנין ידעו חכמיו ליתן לו עצה זו של נפול תפול לפניו, ואפ"ל הדנה בפרשתינו (תצוה) כתיב וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי לקח פר' א' בן בקר ואילים שנים תמימים, וכשפרטן הכתוב כתיב, והקרבת את הפר לפני אהל מועד "וסמך" אהרן ובניו את ידיהם על ראש הפר, ובפסוק (טו) אצל האיל הראשון כתיב ואת האיל האחד תקח "וסמכו" אהרן ובניו וכו', ולהלן בפסוק יט' לגבי האיל השני איל המילואים כ' ולקחת את האיל השני "וסמך" אהרן ובניו וגו', ודקדק כ"ק אא"ז (מין מהר"ש ז"ע) ז"ל שינוי הלשון מל' יחיד ללשון רבים, ואמר זקני ז"ל הענין בזה דהפר היה קרבן חטאת והיה צריך יודיו וכשואמרים יודיו אין רשאי לשמוע מה שאומר חבירו, ע"כ כתיב בל' יחיד וסמך אהרן ובניו, ואצל האיל הראשון שהוא עולה ולא התוודו אמר בל' רבים וסמכו כולם

ביחד, אבל אצל האיל השני שהוא איל המילואים שבא על זה שעלו אז לגדולה ואז צריך להיות לאדם שפלות בוך, ע"כ כתיב שוב וסמך בל' יחיד שהיו בענוהו ובשפלות רוח, ע"כ.

ובזה אפשר לומר ג"כ כאן הדנה קודם כתיב ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו וכו' ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, והיינו שנתעלה מרדכי לגדולה מאין כמוהו, ועכ"ז כתיב מיד אח"כ וישב מרדכי אל שער המלך, ופי' רש"י וישב מרדכי, לשקו ולתעניתו. שלא נתגאה כלל רק היה נכבד בעיני עצמו והחזיק במדת ענוהו ושפלות, וע"ז סמכו חכמיו של המן כשראו זאת אמרו להמן שיש לו עצה נפול תפול לפניו, שהוא מדתו של מרדכי מדת ההכנעה ולהשפיל עצמו לבקש על נפשו ואז בודאי ימחול לו מרדכי אלא מן השמים לא נתנהו.

סעודה ב' שב"ק פר' תצוה "שבת זכור" תשס"ו

מרדכי הצדיק התפלל שלא יבוע המן לבקש רחמים ממנו

וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש (ו, יג). ומפרש רש"י ז"ל וישב מרדכי, לשקו ולתעניתו להבין מה שכתב רש"י לשקו ולתעניתו, והלא לכאורה כאן התחיל הצלת ישראל, שהמן הי' צריך לקרות לפני מרדכי ככה יעשה וגו'.

והענין הוא שראיתי בספר זכרון אלעזר שמביא בשם כ"ק אא"ז (מין מהר"ש ז"ע) ז"ל דכתיב ויספר המן לזרש אשתו ולכל אוהביו את כל אשר קרהו, ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו, ודקדק כ"ק אא"ז (מין מהר"ש ז"ע) ז"ל דמתחילה כתיב ויספר המן וגו' ולכל אוהביו, ואח"כ כתיב ויאמרו לו חכמיו, והי' צריך לומר ויאמרו לו אוהביו, ופירוש כ"ק אא"ז ז"ל דהמן הי' אדם רשע והי' מתנהג ברשעות גם עם אנשי ביתו ומכיריו ועל כן הי' מקנאין בו כשראו איך שעולה לגדולה, אבל כיון שעלה לגדולה הי' צריכין להחניף אותו להראות פנים כאילו הם אוהביו, והיינו דמתחילה כתיב לכל אוהביו שחשב את כולם לאוהביו, אבל אח"כ כתיב שסיפר להם את כל אשר קרהו, והיינו מה שצוה לו המלך לעשות למרדכי, ומשראו תחילת מפלתו, לא הי' צריכין להחניפו עוד, כתיב ויאמרו לו חכמיו, ולא כתיב עוד אוהביו, אבל באמת נתנו לו עצה טובה דכתיב אם מזרע היהודים מרדכי וכו' כי נפול תפול לפניו, והיינו דכיון דמרדכי הוא מזרע היהודים ויהודים המה רחמנים, ועל כן העצה הוא כשתכניע עצמך אליו ותפול לפניו ותבקש ממנו שימחול לך אז בודאי ימחול לך, כי בודאי יש לו מידת רחמנות, והנה מן השמים סיבבו מפלת המן ועל כן כתיב עודם מדברים עמו וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן, שלא הי' סיפק בידו לילך ולבקש ממרדכי שימחול לו ע"כ.

שמעתי מודרי כ"ק האדמו"ר ממאכנובא ז"ל מעשה שהי' אצל אביו ה"ה זקני הר"ק ר' יוסף מאיר ז"ע ששאלו פעם, אחד הרבי"ס, מה עושה כשבאים אצלו אנשים שאינם מהוגנים ונותנים לו כסף, והשיב זקני ז"ל שהוא מתפלל להש"ת שלא יבואו אליו אנשים שאינם מהוגנים, ויל"פ בד"ר בזה הפסוק וישב מרדכי, ומפרש רש"י ז"ל לשקו ולתעניתו שהי' מתירא מרדכי שמא יבוא

המן ויפול לפניו לבקש רחמים למחול לו וע"כ הי' מרדכי מתענה ומתפלל להש"ת שלא יזדמן ביד המן לעשות כן כדי שיהרג הוא וכל בניו ויהא נמחה זרעו של עמלק.

פורים שנת תש"ג לפ"ק

תשועתם היית לנצח, מה שהיה אז נסים הוא לנצח

תשועתם היית לנצח ותקותם בכל דור ודור. ויש להבין הלשון היית - לנצח, תשועתם היית, הוא לשון עבר, לנצח, הוא לשון עתיד, והוא לי לומר תשועתם היית ותהיה לנצח, ואמר כ"ק אא"ז (מין מהר"ש ז"ע) ז"ל בהקדם ביאור הפסוק והימים האלה נזכרים ונעשים, דמה הכוונה ונעשים, אלא דכשהיו בני ישראל באר"י בזמן שבת המקדש היה קיים היה הכל בתכלית השלימות, רק אח"כ כשהיה ברצון הש"ת שיהיו בגלות, ובגלות הרי קשה מאוד לבני ישראל, עשה הש"ת נסים גדולים בימי הפורים, ובוזה הראה הקב"ה שאפי' בגלות יכול להיות התגלות והנהגת הנסים, והיה בזה לימוד והכנה לבני שכסדר יהיו מלומדים בנסים, גם בגלות, וזהו נזכרים ונעשים שהימים האלו ימי הפורים מזכירים לנו שגם היום נעשים נסים.

וזהו ג"כ תשועתם היית לנצח, תשועתם שהיית להם אז בפורים היתה לימוד והכנה לנצח, לתמיד גם להיות שאפי' בזמן הגלות נהיה מלומדים בנסים, ע"כ.

וי"ל עוד דידוע דברי המדרש (מד"ר פר' פנחס כא, כא) אמרה כנסת ישראל להקב"ה עליך להוסיף עלינו מועדות, ואמר הש"ת חייכם שאיני מחסר ממכם מועדים. והקשה כ"ק זקני ז"ל על זה דמה שייך לבקש דבר כזה להוסיף על המועדים, ואפשר לומר הענין בזה הדנה ימי הפורים הם ימים גדולים ונשגבים מאוד, ולא כל אדם יכול לסבול אור גדול כזה, עד כדי כך שיש אנשים שבאים קרוב לידו שגוען, מחמת האור שבו שגדול כל כך, ובודאי אם היה עוד כמה יאור פורים כבר היו יכולים לילך להגאולה שלימה, אלא שהיית שצריך עת רצון לכה, ולכן יש רק יום אחד פורים כאן, ועוד יום אחד בירושלים עיה"ק, ואפשר בדרך רמז שזהו מה שמבקשת כנס"י מהקב"ה שיוסיף עלינו מועדים, כדי שנהיה יכולים לבוא לתכלית השלימות, שאם היה המשך לימי הפורים כבר היינו מגיעים לתכלית השלימות, אבל הש"ת השיב חייכם שאיני מחסר ולהתאזר בכח ולעשות תשובה ולקבל קבלות טובות, ומעשים טובים ללמוד ולהתפלל כראוי וכנכון, וכמו"כ בענינים שבין אדם לחברו לאהוב אחד את השני, לחזק אחד את השני.

וזהו תשועתם היית לנצח מה שהיית תשועתם אז בימים ההם, הנהגת הנסים, הרי זה לנצח בפועל ממש, שרואים גם היום נסים בפועל ממש, מי שידוע ורואה מה ששונאי ישראל - לא היא להם קיום - מה שהם חושבים חלילה להםם ולאבדם, והש"ת מצילנו מידם בכל יום ויום ובכל רגע ורגע, יש ענינים שכ"א רואה בפועל ממש, איך שנופלים באמב"עס למאות, ובני ישראל אינם ניוזקים, הרי היינו צריכים לעשות כל יום יו"ט של פורים על נסים כאלו, וזהו משי"כ חייכם שאיני מחסר ממכם מועדים שבכל יום ויום יש הנהגת הנסים, בכל יום ויום נסים דפורים רק שצריכים עינים לראות ולהבין, ובודאי כאשר יהיה הגאולה שלימה אז כבר יראו כולם כמ"ש כי עין בעין יראו, אבל עד הגאולה מוטל עלינו להתבונן בגודל הנהגת הנסים, התבוננות הוא מדריגה, אבל מי שרואה ויודע ומבין הריהו רואה המשך בעמוד ח'

אז להתבונן ולעשות חשבון עם עצמו, וע"כ הנהיגו רבותינו שביום שושן פורים שאז אין טרודין יותר בהענין של משלוח מנות להשלים בסעודתם שכל אחד יוכל ליקח עצמו לעשות חשבון נפשו למחות בחינת עמלק שבו מתוך ישוב הדעת.

שושן פורים שנת תש"ג לפ"ק

נדבת
הרב פנחס רוקח שליט"א

בני ברק
לרגל שמחת הולדת הבת שתחי'

יה"ד שיזכה לגדלה לתורה ולחופה ולמעש"ט ולרוות ממנה ומכל יוצ"ח רוב תענוג ונחת דקדושה מתוך בריות גופא ונהורא מעליא

מכון הלכות ומנהגים דהסידרי מכובקא בעלזא
בנשיאות כ"ק מרן ארמו"ר שליט"א

תיקון טעות

הננו להודיע בזה

שבבלוח 'תמידים כסדרם' תשפ"ד לפ"ק

נדפס בטעות

שבמוצ"ש"ק ליל פורים אחר קריאת מגילה

מתחילים 'אתה קדוש' כבשאר השנים,

אכן השנה שחל פורים במוצ"ש"ק

אומרים וידי נועם וכו' ואתה קדוש וכו'

(כמואב בשו"ע תרצ"ג ס"א)

הש"ת יעורנו שלא יצא מכשול מתחת ידיו

הנהגת הנסים תמידית בפועל ממש, כמו שאנו אומרים ועל נסיך שבכל יום עמנו, ומי שידוע ומתבונן עוד יותר יודע יותר ויותר.

הנה ימי הפורים מתחילים כאן היום בבני ברק, ואח"כ בירושלים ואי" במשנה הכל מעלין לירושלים, הש"ת יעזור שנפעול בימים אלו שכל בני" יעשו התשובה הנכונה מה שצריכים לעשות, ויקבלו על עצמם מה שצריכים לקבל, והש"ת יעזור שנוכה להגאולה שלימה בקרוב עוד בשנה זו, ונוכה לעין בעין יראו בשוב ה' ציון, ולהמשך הכתוב מה נאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אומר לציון מלך אלקיך, ראשון לציון הנה הנם ולירושלים מבשר אתן, אמן סלה, בקרוב מתוך חסדים ורחמים ומתוך נחת וכל טוב, אכיה"ה.

פורים תשס"ט לפ"ק

ענין הסעודה בשושן פורים לעשות האדם חשבון נפשו

איתא ברמ"א (או"ח תרצ"ה סעיף ב') הענין של סעודת פורים שנוטלין ידים אחרי מנחה וממשיכין הסעודה בלילה, ואיתא במגן אברהם (שם) הטעם שאין נוטלין ידים ביום, משום דטרודין במשלוח מנות, ולהבין דהנה הענין של משלוח מנות הוא שיהי' לו להסעודה, והיאך נבטל הסעודה משום משלוח מנות, וראיתי לכ"ק דודי (מרן מהר"א ז"ע) ז"ל שאמר בשם הלבוש עוד טעם, דכתיב ימי משתה ושמחה דמשמע שני ימים ועל כן כשנוטלין ידים אחרי מנחה וממשיכין הסעודה בלילה הרי הוא הענין של שני ימים.

אליבא דהלכתא
המשך מעמוד ו'

בנשימה אחת את זה לא יוכל הבעל קורא להוציאם, לכן קורא כ"א לבד בנשימה אחת. אמנם לדעת החו"א הנ"ל יוצא גם בשמיעה מהש"ץ.

אמנם ראיתי לאחרונה שחכ"א נפגש עם הג"ר מוהרי"ש אלישיב ז"ל והציע לפניו כי אכן יש דין של שומע כעונה, לדעת החו"א, ולכן יוצאים ידי חובת בשמיעה, אולם אם הקורא עושה בידים דבר להיפך כמו שמדבר בשעה שההוא קורא בוודאי שלא יוצא ידי חובתו, לפי זה אמר, שאכן הקורא את המגילה קורא בנשימה אחת את כל עשרת בני המן, אך אם השומע עצמו נושם הרי הוא כעושה נגד רצון הקורא ולא יוצא יד"ח, ולכן על השומעים כולם ג"כ לנשום בנשימה אחת בשעה שהקורא קורא עשרת בני המן, והגרי"ש הצדיק את הדברים.

ואכן גם על ד' הצפנת פענח העירו דהלא יכול השומע לעצור נשימתו ויצא בקריאתו של המשמיע, אמנם לכא' בדותא היא, דאין שום ענין לא לנשום בעת קריאת י' בני המן, אלא יש ענין לקוראם בבת אחת, וכיון שהפה משמש לדיבור ולנשימה, כל משך דיבור בלא נשימה באמצעו נחשב כדיבור אחד, ולכן אילו היו נושמים מהאוזן היה אפשר לשמוע כאחת ע"י עצירת הנשימה, אך כיון שהנשימה היא מהפה ואינה קשורה לשמיעה, א"כ עצירת הנשימה בשעת שיוצא בשמיעה אינה מחשיבה לדיבור אחד, ודו"ק.

הביאור של הרבי ר' זושע זי"ע

והנה בעצם דעת רש"י דס"ל דאפשר לצאת יד"ח קדיש וקדושה ומ"מ אין זה נחשב הפסק, מפורסם ההסבר של הרה"ק הרבי ר' זושא זי"ע שאמר ד"ל דמחשבה טובה הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ומחשבה רעה לא, ולכן מה ששותק נחשב כמחשבה רק לגבי שיחשב כאילו אמר קדיש וקדושה, אבל לא לגבי חלק הרע שיחשב כהפסק עכד"ק.

ויש לציון דבתשו' מהרש"ם (ח"ד סי' קמה) כותב: שמעתי מהג"מ אבד"ק זלאטשוב בעל שו"ת מהר"ר אשכנזי ז"ל, שראה בעיניו מבעל השיב משה [ב' ישמח משה] שהי' נושא ונותן בדברי תורה בעודו נוטל צפרניו, ואף שהי' רק שומע כעונה, שצוה לו לומר השיטה לפניו בשעת נטילת צפרניו, הרי שומע כעונה עכ"ל. ולפ"ד הרבי ר' זושא זצ"ל הנ"ל בביאור דעת רש"י, י"ל דשמיעה כזו לא נחשבת למעשה, אכן לעסוק בתורה ממש יתכן שאסור ודו"ק.